

Aleksandar JAZIĆ¹

UDK: 343.326

Bibliid 0025-8555, 65(2013)

Vol. LXV, br. 2, str. 238–269

Izvorni naučni rad

Jun 2013.

DOI: 10.2298/MEDJP1302269J

USPON I PAD LEVIČARSKOG TERORIZMA²

APSTRAKT

Autor analizira ključne osobine levičarskog terorizma kroz prizmu terorističke organizacije Crvene brigade, nastale krajem 60-ih godina prošlog veka u Italiji. Kompleksna situacija u ovoj državi posle Drugog svetskog rata i promene u međunarodnim odnosima uslovile su pojavu ove terorističke organizacije. Crvene brigade su težile potpunoj transformaciji italijanskog društva u skladu sa ideologijom marksizma-lenjinizma. Ova teroristička organizacija realizovala je mnoge terorističke aktivnosti, a najčešće mete su bili krupni kapitalisti i politički zvaničnici. Zapadna Nemačka je posle Drugog svetskog rata imala iste probleme kao Italija, što je podstaklo formiranje terorističke organizacije Frakcija crvene armije u ovoj zemlji. Ova organizacija bazirala je svoje delovanje na ideološkim principima i težila istim ciljevima kao Crvene brigade, pa je između njih uspostavljena bliska saradnja. Obe organizacije ostvarile su saradnju sa drugim sličnim terorističkim organizacijama širom sveta. Po okončanju hladnog rata delovanje ovih organizacija je oslabilo, pa su vremenom nestale. U međuvremenu su se pojavile radikalne islamističke terorističke organizacije koje svoje delovanje baziraju na religijskim osnovama. Ipak, između ovih i levičarskih terorističkih organizacija postoje sličnosti i razlike.

1 Dr Aleksandar Jazić, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, E-mail adresa: jazic_aleksandar@yahoo.com.

2 Rad predstavlja deo naučnog projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti”, finansiranog od strane Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije (evidencioni broj: 179029), a realizuje se u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u periodu od 2011. do 2014. godine.

Ključne reči: terorizam, terorističke organizacije, levičarski terorizam, marksizam-lenjinizam, Crvene brigade, hladni rat, Frakcija crvene armije, radikalni islamski terorizam, globalizacija, tehnološki razvoj, islam, Al Kaida.

UVOD

Terorizam je jedna od pojava koja je obeležila drugu polovinu XX i početak XXI veka. Tokom ovog perioda često je teroristima pružana podrška od strane pojedinih država, dok su u drugim slučajevima delovali samostalno. Ipak, u istom periodu dogodile su se određene promene, kao što je kraj hladnog rata, koji je uticao na poziciju terorističkih organizacija i grupa na svetskoj sceni. Globalizacija i tehnološki razvoj direktno su doprineli nestanku nekih organizacija ovog tipa, dok su se druge u međuvremenu pojavile. Pomenute pojave izmenile su način delovanja terorističkih organizacija i pružile im mogućnost da koriste nova sredstva u svojoj borbi. Dakle, tokom vremena način delovanja, metode i sredstva terorističkih grupa i organizacija su se menjali, ali je suština terorizma kao načina borbe ostala ista.

A. I. Dolgova (A. I. Dolgova) smatra da postoje tri pristupa u shvatanju terorizma kao jedne vrste nasilja. *Prvi pristup* tretira terorizam na opšti način, odnosno kao opasnu formu nasilja. Terorizam nije isto što i klasičan oblik kriminala. Ipak, terorizam jeste kriminalno delovanje, ali ključna razlika između ovih nelegalnih aktivnosti proizilazi iz specifične forme delovanja terorističkih grupa i organizacija. *Drugi pristup* odnosi se prema terorizmu kao jednoj vrsti političkog nasilja. U skladu sa ovim pristupom, cilj terorističkih organizacija je promena političkog i pravnog sistema u jednoj zemlji. U pokušaju da ostvare taj cilj teroristi se oslanjaju na izuzetno surove oblike nasilja koje za žrtve imaju prosečne građane, odnosno nevino civilno stanovništvo. Zato se može reći da je suština terorističkog delovanja zastrašivanje političkih i drugih protivnika. Prema *trećem pristupu* u osnovi realizacije terorističkog akta može postojati mnoštvo motiva. Osnovni faktori koji razdvajaju terorizam od drugih vrsta nasilja su mete i ciljevi. Drugim rečima, terorizam podrazumeva upotrebu fizičkog ili psihičkog nasilja protiv nevinih pojedinaca i grupa zarad ostvarenja ciljeva treće strane. Izazivanje panike i poremećaj javnog poretka su ključne posledice terorističkog akta na koje se oslanja treća strana u pokušaju da ostvari svoje ciljeve.³

3 Videti: A. I. Dolgova, "Theoretical Problems of Terrorism and of the Struggle Against It", *Statutes and Decisions*, vol. 40, no. 5, September-October 2004, pp. 60–1.

U skladu sa prethodnim pasusom, odnosno opisanim shvatanjima terorizma, je mišljenje Džesike Stern (Jessica Stern) koja definiše terorizam kao „akt ili pretnju nasiljem protiv neboraca sa ciljem stroge osvete, zastrašivanja, ili drugačijeg uticaja na publiku”.⁴ Ciljevi terorista o kojima govori Džesika Stern mogu u pozadini imati različite motive. Ponekad su teroristi motivisani željom za promenom režima u nekoj zemlji, dok su u drugim slučajevima u pitanju manji zahtevi kao što je oslobađanje saboraca iz zatvora ili veća prava za pojedine nacionalne, političke i druge grupe.

Marta Krenšov (Martha Crenshaw) smatra da se veoma važno pitanje odnosi na uslove koji moraju da postoje da bi jedna grupa ili organizacija pribegla terorizmu kao načinu borbe. Naravno, mora se uzeti u obzir da su u pitanju ekstremističke organizacije i grupe koje žele da ostvare ciljeve za koje nije zainteresovana većina stanovništva jedne zemlje ili te ciljeve smatra negativnim. Dakle, ekstremisti pribegavaju terorizmu kako bi izmijenili postojeće stanje ili sačuvali privilegije koje smatraju ugroženim. Ipak, ne smatraju sve radikalne grupe terorizam pravim odgovorom na probleme sa kojima se suočavaju, pa je interesantno istražiti zašto druge grupe upotrebljavaju terorizam sa ostvarenje svojih ciljeva. Grupe koje koriste terorizam kao način borbe često ističu da nemaju drugi izbor, a često se događa da ove grupe zaista nemaju druge mogućnost da zaštite svoje interese. Na primer, u palestinsko-izraelskom sukobu terorizam je nastao usled nemogućnosti palestinske, odnosno arapske, strane da se konvencionalnim naoružanjem i klasičnom oružanom borbom odupre daleko snažnijem protivniku. Dakle, terorizam koriste nedržavni ili pod-državni akteri u uslovima kada im nedostaje šira podrška stanovništva ili usled izražene slabosti u odnosu protivničku stranu. Dakle, pribegavanje terorizmu kao načinu borbe zahteva postojanje ekstremističkog ili pobunjeničkog potencijala. U tom slučaju, protivnik može biti vlada matične zemlje ili strani zavojevač. Terorizmu najčešće pribegavaju organizacije ili grupe kako bi kompenzovale malobrojnost u članstvu i nedostatak sredstava neophodnih za širu borbu. Uočavanje razlika u snazi sa kojom raspolaže jedna radikalna organizacija ili grupa i zvanični režim je ključni trenutak kada se takva organizacija i grupa odlučuje na terorističko delovanje. Dakle, kao što mnogi autori već duže vreme ističu terorizam je oružje slabih, ali je sada važnije utvrditi slabosti iz kojih terorizam kao način borbe pojedinih grupa i organizacija. Kao *prva slabost* može se navesti raspoloženje stanovništva i državnih zvaničnika prema stavovima i ciljevima radikalnih grupa. Takvo raspoloženje, odnosno neraspoloženje, može biti izraženo na način koji u

4 Jessica Stern, *The Ultimate Terrorists*, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts), 1999, p. 11.

potpunosti onemogućava ispunjenje zahteva radikalnih grupa legalnim putem. Nesklad između zahteva radikalnih grupa i stavova javnog mnjenja može biti potpuno političke prirode kao što su, na primer, zahtevi takvih grupa u kojima više favorizuju socijalizam u odnosu na kapitalizam, što je vezano za temu ovog rada. *Druga slabost* proizilazi iz nemogućnosti radikalnih grupa da steknu širu podršku narodnih masa za ostvarenje svojih ciljeva. Pripadnici ovih grupa često nemaju mogućnost da ulože više truda da propagandnim ili drugim putem pridobiju javno mnjenje za svoje ciljeve. Pored toga, pripadnici ovih grupa često nemaju odgovarajuće veštine ili smatraju da odgovor javnog mnjenja na njihov nastup ipak neće biti u skladu sa njihovim planovima. Javno mnjenje sigurno čine i pojedinci koji su veoma nezadovoljni postojećim stanjem, ali pripadnici radikalnih grupa i organizacija znaju da se široke narodne mase ne pokreću samostalno na akciju, već je neophodno podstaći njihovo nezadovoljstvo i pokrenuti ih na revolt. Ipak, za tako nešto ove grupe nemaju dovoljno sredstava, niti kapaciteta za organizovan političko-propagandni rad, čak i ako okolnosti dozvoljavaju takvo delovanje. *Treći uzrok slabosti* karakterističan je za represivne režime. U takvom političkom uređenju stanovništvo se plaši da pruži podršku pokretu otpora ili radikalnim grupama, jer je režim spreman da sankcioniše takvo ponašanje građana. Pored toga, u takvim društvima postoji cenzura u radu sredstava javnog informisanja, pa ne postoji mogućnost da radikalne grupe i organizacije upoznaju stanovništvo sa načinima opozicionog delovanja. U takvim situacijama radikalne grupe mogu pretpostaviti da imaju širok krug simpatizera, ali im režim uskraćuje mogućnosti da otkriju svoje stavove. Stvaran broj simpatizera može se utvrditi samo ako radikalne grupe i organizacije uspeju da svrgnu postojeći režim.⁵

Iz prethodnih pasusa može se izvesti zaključak da se terorizam može javiti u različitim delovima sveta, ali da se terorističke grupe razlikuju po svojim ciljevima, metodama, motivima ili uslovima u kojima deluju. Pored toga, može se uočiti da je ideologija važna smernica u oblikovanju identiteta terorističke grupe. Zastupanje određene ideologije utiče na prepoznatljivost ovih grupa u javnosti i jačanje njihove podrške u javnom mnjenju. Time se širi krug simpatizera ovih grupa, što olakšava njihovo delovanje i javno iznošenje opravdanja za počinjene akte.

5 Videti: Martha Crenshaw, "The Logic of Terrorism: Terrorist Behavior as a Product of Strategic Choice", in: Russell D. Howard and Reid L. Sawyer (eds.), *Terrorism and Counterterrorism: Understanding the New Security Environment, Readings and Interpretations*, McGraw-Hill/Dushkin, Guilford (Connecticut), 2002, pp. 55–7.

POJAM LEVIČARSKOG TERORIZMA

Ideologija je važna za teroriste i svaki oblik terorizma u svetu ima vezu sa nekom njih. Dragan Simeunović smatra da se takva veza ostvaruje na tri načina. *Prvi način* su orijentacione vrednosti koje podstiču teroriste na konkretne radnje. *Drugi način* je usmeravajuće delovanje ideologije u oblikovanju terorističkog delovanja (ciljevi, metodi i sadržaji). *Treći način* je opravdavajuća uloga koju ideologija ima za teroriste, odnosno teroristi osnovnim ideološkim premisama pravdaju počinjena dela. Ako je ideologija veoma izražena u delovanju neke terorističke organizacije može se govoriti o ideološki motivisanom terorizmu. U tom smislu, takve terorističke organizacije mogu se podeliti na levičarske i desničarske. Levičarski terorizam je utemeljen na nekoj od levičarskih ideologija, kao što je, na primer, marksizam-lenjinizam. Postoji nekoliko termina kojima se obeležava levo orijentisani terorizam, ali je termin „levičarski terorizam” najprikladniji. Izjednačavanje levičarskog terorizma kao revolucionarnog jeste u određenoj meri ispravno, jer ovi teroristi teže revolucionarnim promenama. Ipak, ovo izjednačavanje nije u celini ispravno, jer postoje i druge vrste terorista kojima je cilj revolucija.⁶

Marksizam je u shvatanju države i društva na potpuno suprotnom ideološkom polu u odnosu na konzervativno i liberalno shvatanje. Država se prema marksističkom tumačenju shvata kao instrument vladajuće klase, odnosno manjina stanovništva dominira većinom kroz posedovanje sredstava za proizvodnju. Dakle, položaj neke klase određen je njenim mestom u procesu proizvodnje, pa je zato država objekt borbe različitih klasa, odnosno socijalnih slojeva. Prevazilaženjem klasnih razlika ukinula bi se ekonomske razlike koje se kriju iza pravne jednakosti ljudi. Jednakost ljudi pred zakonom je prema marksističkoj ideologiji samo formalna i prividna. Uspostavljanjem besklasnog društva ljudi bi prvi put bili u pravom smislu slobodni, odnosno mogli bi samostalno da upravljaju procesom proizvodnje. Tada bi se proizvodni proces odvijao na principima solidarnosti i planiranja, a osnovni cilj bi bio zadovoljenje pravih ljudskih potreba, jer bi nestao kapitalistički sistem proizvodnje koji vodi ekonomskoj zavisnosti i otuđenju.⁷ Dakle, marksizam je osnov inspiracije i ideološki temelj levičarskog terorizma, a forma i oblik te inspiracije u velikoj meri zavisi od podneblja u kojima je ova vrsta terorizma

6 Videti: Dragan Simeunović, *Terorizam: opšti deo*, Pravni Fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 123–4.

7 Videti: Dragan Simeunović, *Teorija politike*, I deo, Udruženje „Nauka i društvo”, Beograd, 2002, str. 221.

bila ili je i dalje prisutna kao način borbe. Treba naglasiti da značajnu ideološku dopunu delovanju levičarskih terorističkih grupa čini maoističko učenje. Druga važna osnova delovanja levičarskih terorističkih grupa, koja proizilazi iz marksističke ideologije, jeste antiimperijalizam. Borba protiv imperijalizma je osnovni princip za borbu i solidarnost pojedinaca i grupa koji smatraju da su ugroženi načinom na koji su organizovana savremena društva i države.⁸

Ono što razlikuje levičarske terorističke organizacije u njihovoj težnji da izazovu revoluciju jeste pravac i cilj revolucije. Levo orijentisani teroristi žele da izazovu revoluciju koja će biti sprovedena u skladu sa principima ideologije marksizma-lenjinizma. Cilj revolucije ovih terorista je promena društvenog uređenja u skladu sa istim principima, odnosno uspostavljanje socijalističkog, odnosno komunističkog, političkog i ekonomskog sistema. Cilj i pravac revolucije kojoj teže druge terorističke grupe mogu biti utemeljeni na drugim principima, kao što je formiranje nacionalne države, uspostavljanje društvenog uređenja na religijskim osnovama ili oslobođenje od kolonijalne vlasti.

OKOLNOSTI NASTANKA LEVIČARSKOG TERORIZMA: SLUČAJ CRVENIH BRIGADA

Crvene brigade (*Brigate Rosse*), kao i ostale terorističke grupe, imale su jasno definisanu unutrašnju strukturu koja je direktno uticala na pravac njihovog delovanja. Ova teroristička grupa bila je jedna od najpoznatijih levičarskih grupa takvog tipa. Marksizam i želja za revolucionarnim promenama, odnosno temeljnom transformacijom italijanskog društva, bili su u temelju postojanja i funkcionisanja Crvenih brigada. Tim ciljevima bile su podređene terorističke aktivnosti ove grupe, kao i pojedinačni rad njenih članova.

Hladni rat kao sticaj političkih okolnosti nastalih nakon završetka Drugog svetskog rata pogodovao je ideološkoj polarizaciji ne samo među državama, već i unutar pojedinih država. U tom smislu, najosetljivije zapadnoevropske države bile su one u kojima je tokom Drugog svetskog rata bio prisutan i levo orijentisan oslobodilački pokret. Italija je bila jedna od tih država, pa je komunistička ideologija bila važan faktor orijentacije kod značajnog dela stanovništva. Uključivanjem Italije u krug država sa demokratskim uređenjem pojavila se doza nezadovoljstva kod političkih činilaca koji su se nadali uređenju društva po ugledu na komunističke države. Ideološka napetost u

8 Videti: Ivana Projović, „Ideološke osnove savremenog terorizma”, u: Željko Bjelajac i Mina Zirojević (urs.), *Organizovani kriminalitet – izazov XXI veka*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012, str. 498–501.

evropskim državama uticala je na pojačane kontrole aktivnosti koje su pretile da ugroze unutrašnju stabilnost. U takvim okolnostima terorizam je bio izbor pojedinih grupa koje su bile slabe za bilo kakvu javnu političku akciju širokih razmera. Jedna od takvih grupa bile su Crvene brigade.⁹

U godinama odmah nakon Drugog svetskog rata mnoge evropske doživele su ekonomsku transformaciju od agrarnih ka industrijskim društvima. Jedna od tih država bila je Italija u kojoj je pomenuta transformacija bila možda najizraženija u odnosu na ostale zapadnoevropske države. Jedna od posledica ekonomske transformacije bilo je veliko pomeranje stanovništva ka gradovima, odnosno napuštanje sela. To je uticalo na povećanje broja industrijskih radnika i stvaranje brojne radničke klase. Uz to, u svim evropskim državama došlo je do naglog povećanja nataliteta, što je dodatno uticalo da gradovi postanu prenaseljeni i da život u njima postane otežan. Obrazovni sistem je u mnogim evropskim gradovima nakon Drugog svetskog rata stagnirao u razvoju. Tako je bilo i u Italiji u kojoj su pre rata i nekoliko godina nakon rata samo deca iz bogatih porodica mogla da upisuju fakultete. Ipak, predratni zakoni su promenjeni, čime je svima koji su želeli omogućeno da upišu fakultete i da studiraju. Italijanski visokoobrazovni sistem nije bio spreman za priliv velikog broja novih studenata, pa su se pojavili problemi u vezi sa nedovoljnim obrazovnim sredstvima. Naime, na velikom broju fakulteta nije bilo dovoljno profesora, učionica, stolova, pa čak i udžbenika.¹⁰ Može se reći da je to bio jedan od razloga koji je direktno uticao na studente da se organizuju u cilju poboljšanja svojih uslova rada na fakultetima. Uz to, već je navedeno da je pojava velikog broja studenata posledica migracija sa sela u gradove. Roditelji ovih studenata su, s obzirom na njihove radne veštine, posao pronalazili u fabrikama, pa su time stvoreni preduslovi za jačanje levičarskih pokreta na fakultetima i visokoobrazovnim institucijama.

Sredinom XX veka mnoge evropske države su se suočile sa širenjem marksističke ideologije, kao jednog od oblika društvenog okupljanja. Između 60-ih i 80-ih godina XX veka koalicije levog centra u Italiji nisu uspele da sprovedu reforme koje su od njih očekivali radnički i studentski pokreti. Jedna od posledica bili su masovni štrajkovi koji su zahvatili ovu zemlju u periodu od 1968. do 1970. godine. Takođe, vremenom su radnički i studentski pokreti postajali sve radikalniji i polako su prerastali u ekstremistički oblik opozicije

9 Videti: Annette Hübschle, "The T-World: Conceptualising terrorism", *African Security Review*, vol. 15, no. 3, 2006, p. 10.

10 Videti: Jerrold M. Post, *The Mind of the Terrorist: The Psychology of Terrorism from the IRA to al-Qaeda*, Palgrave MacMillan, New York, 2007, pp. 107–8.

vlađi. Takva politička atmosfera posebno je uticala na studente, koji su počeli da zagovaraju upotrebu nasilja kao nastavak klasne borbe. Dodatni podsticaj formiranju radikalnih levičarskih organizacija bilo je shvatanje da je Komunistička partija Italije (*Partito Comunista Italiano – PCI*), kao i većina sindikata fabričkih radnika, izgubila iz vida osnovne ideje i ciljeve komunističkog pokreta. Tokom vremena u italijanskom društvu je ojačalo mišljenje da je vlada izgubila interesovanje za poboljšanje životnih uslova radničke klase i podizanje kvaliteta univerzitetskog obrazovanja. Shodno tome, slabila je podrška radnika i studenata, kao i drugih delova stanovništva, italijanskim vlastima u pokušaju da sačuvaju red i socijalni poredak u zemlji. Jedna od najvažnijih promena na međunarodnoj sceni koja je doprinela slabljenju pozicije levičara u Italiji, a možda i ubrzali proces formiranja Crvenih brigada, bio je proces „destaljinizacije” u Sovjetskom Savezu koji je dostigao vrhunac tokom 1961. godine. Tokom ovog procesa došlo je do približavanja u odnosima ove zemlje i zapadnoevropskih država, pa samim tim i Italije. Zbog toga Sovjetski Savez nije više kao pre bio spreman da pruži istu podršku radikalnim levičarskim snagama. Pored toga, zvaničnici ove zemlje nisu više bili spremni da osude oštre aktivnosti italijanskih vlasti na suzbijanju aktivnosti levičarskih organizacija. Zbog toga se pritisak na levo orijentisanim pokretima i grupama povećavao, što je uticalo da njihove aktivnosti budu kompleksnije za realizaciju. Gubljenje ideološke podrške za klasnu borbu značajno je oslabilo oslonac levičarskih pokreta koja je trebala da se uklopi u širi kontekst hladnoratovske borbe.¹¹

Još jedna pojava doprinela je radikalizaciji aktivnosti levičarskih organizacija u Italiji, što je direktno uticalo na formiranje Crvenih brigada. Naime, u periodu nakon Drugog svetskog rata u ovoj zemlji je došlo do pojave desno orijentisanih, odnosno fašističkih, pokreta od kojih je najznačajniji bio Italijanski socijalni pokret (*Movimento Sociale Italiano – MSI*). Delovanje ovih grupa bilo je usmereno protiv zvaničnih vlasti u Italiji, dok je jedan deo njihovih aktivnosti uključivao akcije protiv levičarskih organizacija. Hrišćansko-demokratska partija (*Democrazia Cristiana – DC*) bila je prinuđena da zbog postojanja hladnog rata toleriše pojedine oblike nasilja koje su desne ekstremističke grupe sprovodile protiv levo orijentisanih grupa. Levičari su smatrali da su odgovori italijanskih vlasti suviše slabi i da njeni zvaničnici tolerišu takve aktivnosti, jer im koriste u borbi protiv zagovornika marksističke ideologije. Osećajući se ugroženo, postepeno se među levičarima utvrdilo

11 Videti: Major Victor H. Sundquist, “Political Terrorism: An Historical Case Study of the Italian Red Brigades”, *Journal of Strategic Security*, vol. 3 (2010), no. 3, pp. 53–4.

mišljenje da se mogu zaštititi samo ako i sami počnu da sprovode nasilne aktivnosti. Dodatni podsticaj takvom stavu predstavljalo je shvatanje italijanskih levičara da samo tolerisanje nasilja desničara jasno ukazuje na nepostojanje anti-fašističke borbe vladajućih političkih slojeva. Na osnovu toga se može zaključiti da su Crvene brigade kao uzor imale italijanski pokret otpora iz Drugog svetskog rata. Članovi italijanskog pokreta otpora želeli su da se građanski rat koji se tokom Drugog svetskog rata vodio na teritoriji Italije pretvori u socijalnu revoluciju. Nakon rata vladajuća klasa u Italiji nije na konkretan i nedvosmislen način raskinula veze sa delovima fašističkog režima. Pored toga, u suštini nije došlo do sprovođenja čistke šireg opsega nad bivšim fašističkim funkcionerima i osobljem. Pripadnici Crvenih brigada pozicionirali su se kao naslednik partizanskog pokreta i nastavljači borbe protiv fašizma i krupnog kapitala, što je trebalo da rezultira radikalnom promenom društva.¹²

Dakle, preduslovi pojave i razvoja Crvenih brigada nastali su u specifičnim političkim i ekonomskim okolnostima u Italiji nakon Drugog svetskog rata. Većina italijanske političke i ekonomske elite ostala je na svojim pozicijama nakon ovog sukoba. Veliki deo siromašnih građana i radnika smatrao je da su njihove želje za transformacijom društvenog sistema time ostale nezadovoljene. U očima većine pripadnika nižih socijalnih slojeva u Italiji društveno uređenje ostalo je isto, a elita nije osetila posledice učesća u Drugom svetskom ratu i razaranja koje je taj rat doneo mnogim građanima. Vezivanje Italije za zapadnoevropske države i Severnoatlantski savez (*North Atlantic Treaty Organization – NATO*) ojačale su stav nižih socijalnih slojeva da se vladajuća elita okreće kapitalizmu i da je pitanje socijalne pravde ostalo u drugom planu.

OSNIVANJE, UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA I ČLANSTVO CRVENIH BRIGADA

U jesen 1967. godine, Renato Kurćo (Renato Curcio), Margerita Kagol (Margherita Cagol), kao i nekoliko njihovih saradnika, počela je sa objavljivanjem revolucionarnog časopisa pod nazivom „Politički rad” (*Lavoro Politico*). Teme koje je ovaj časopis obrađivao bavile su se problemima „Trećeg sveta”, a zastupane su ideje Mao Ce Dunga (eng: Mao Zedong). Ovaj časopis postavio je ideološke osnove za formiranje Političkog kolektiva metropola (*Il Collettivo Politico Metropolitano – CPM*) u kome su Crvene brigade

12 Videti: David Moss, “Italian Political Violence 1969-1988: The Making and Unmaking of Meanings”, United Nations Research Institute for Social Development, Discussion 41, Geneva, February 1993, pp. 23–5.

predstavljale militantno krilo. Crvene brigade su se izdvojile iz CPM 1969. godine, što se označava kao trenutak njihovog osnivanja. Vođe tek osnovanih Crvenih brigada bili su Renato Kurčo i Margerita Kagol. Prvi pokušaj delovanja ove nove organizacije bio je vezan za političke aktivnosti i tajne militantne akcije, ali je to sprečeno brojnim hapšenjima njenih članova. Zato su Crvene brigade 1972. godine započele ilegalne aktivnosti i podelile svoje članstvo na regularno i neregularno. *Regularni članovi* su otišli u ilegalu i napustili su svoje prethodan način života. Ovaj deo članstva posvetio se u potpunosti ostvarivanju ciljeva organizacije. Njihov život i delovanje bio je finansiran iz fondova organizacije. *Neregularni članovi* su povremeno uzimali učešće u manje opasnim aktivnostima organizacije i zadržali su svoje poslove u fabrikama. Zato se uloga ovih članova više zasnivala na širenju političkog uticaja i pokušaju privlačenja novih simpatizera i članova.¹³

Crvene brigade preuzele su unutrašnju organizaciju od partizanskog pokreta koji je postojao na teritoriji Italije tokom Drugog svetskog rata. Ta organizacija bila je vertikalna i podeljena na šest kolona, a zatim na brigade i ćelije. Kolone su bile pozicionirane u najznačajnijim italijanskim gradovima, odnosno u Rimu, Milanu, Torinu, Napulju, Đenovi i regionu Veneto. Zadaci i dužnosti kolona ponekad su zavisili od grada u kojem su smeštene. Na primer, kolona sa sedištem u Rimu kao primarni zadatak je imala realizaciju napada na italijanske političke lidere, a posebno one koji su predstavljali DC. Crvene brigade imale su i drugu vrstu članova koji su bili prosečni građani italijanskog društva. Neki od njih vršili su odgovorne funkcije i imali su ugled u društvenim krugovima kroz koje su se kretali. Rukovodeći organ Crvenih brigada zvao se Strateški direktorat (*Direzione Strategica*). Ovaj organ je donosio ključne odluke o ciljevima i realizaciji konkretnih terorističkih aktivnosti, a političko-organizacioni program bio je u njegovoj isključivoj nadležnosti. Strateški direktorat bio je mesto razmene iskustva i mišljenja svih članova, pa se može reći da su Crvene brigade u donošenju odluka o svom delovanju uzimale u obzir mišljenje svih članova. To je bilo u potpunosti u skladu sa ideologijom marksizma-lenjinizma koja se nalazila u srži delovanja ove terorističke organizacije.¹⁴

Unutrašnja transformacija u vezi sa članstvom Crvenih brigada dogodila se u periodu od 1976. do 1984. godine kao posledica ideološke borbe sa drugim

13 Videti: Jerrold M. Post, *The Mind of the Terrorist: The Psychology of Terrorism from the IRA to al-Qaeda*, op. cit., pp. 110–11.

14 Videti: Paul J. Smith, "The Italian Red Brigades (1969-1984): Political Revolution and Threats to the State", *Armed Groups: Studies in National Security, Counterterrorism, and Counterinsurgency*, 2006, pp. 17–8.

socijalnim grupama koje su bile opredeljene za transformaciju društva. To je bio preduslov indirektnog uključivanja pojedinih intelektualnih krugova u borbu Crvenih brigada. Tako je ova teroristička organizacija proširila svoje članstvo van fabričkih okvira i srednje klase, pridobivši za svoje članove pojedince koju su bili akademski građani. Ova promena u vezi sa socijalnim poreklom većine članova uticala je na pojavu dve frakcije unutar Crvenih brigada, odnosno na formiranje Prve pozicije (*Prima Posizione*) i Druge pozicije (*Seconda Posizione*). Ključna razlika između dve frakcije bila je u nivou nasilja koje su bile spremne da upotrebe u realizaciji svojih ciljeva, a u tome je prednjačila *Prva pozicija*. Tokom vremena *Druga pozicija*, koja je zagovarala blaži pristup u borbi za promene, polako će nestati, pa će radikalni pogled na probleme u društvu ostati dominantan.¹⁵ Zato se može reći, a to će se videti u sledećim delovima rada, da su Crvene brigade ipak više upotrebljavale nasilje kao sredstvo borbe, nego što su se oslanjale na propagandu i pridobijanje javnog mnjenja za svoje ciljeve.

Članovi Crvenih brigada bili su pojedinci koji su smatrali da samo revolucija, odnosno potpuna transformacija društva, može doneti promene koje će osigurati ravnopravan položaj građana. Najčešće se radilo o pojedincima iz nižih socijalnih slojeva čiji su roditelji ili rođaci bili radnici. Najveći broj njih se sa ciljevima i ideologijom Crvenih brigada upoznao na univerzitetima, gde je i realizovan najveći deo „regrutacije” u ovu terorističku grupu.¹⁶ Zato su mahom članovi ove terorističke grupe bili mladi ljudi, odnosno studenti italijanskih univerziteta ili radnici u teškoj industriji.

Nisu svi članovi Crvenih brigada smatrali da je nasilje jedino rešenje i način borbe, pa je bilo onih koji su, u suštini, pružali logističku podršku. Ovi pojedinci su bili angažovani na zadacima obezbeđivanja sredstava za funkcionisanje grupe. Bilo je članova koji su takođe smatrali da nasilje nije adekvatan odgovor, ali da je neophodno, jer nije bilo moguće drugačije se izboriti sa vlastima u Italiji za promene u društvu. Kada se detaljnije analizira broj pojedinaca koji su redovno bili u ulozi direktnih izvršilaca terorističkih akata može se videti da je u pitanju izrazita manjina članova.¹⁷ Drugim rečima, postojao je jedan broj pojedinaca koji su bili konstantno u „prvim redovima” borbe Crvenih brigada.

15 Videti: David Moss, “Italian Political Violence 1969-1988: The Making and Unmaking of Meanings”, op. cit., pp. 58–9.

16 Videti: Paul J. Smith, “The Italian Red Brigades (1969-1984): Political Revolution and Threats to the State”, op. cit., pp. 16–7.

17 Videti: David Moss, “Italian Political Violence 1969-1988: The Making and Unmaking of Meanings”, op. cit., pp. 21–2.

Jug Italije je uvek imao izrazito niži životni standard u odnosu na severni deo. Interesantno je da je većina članova Crvenih brigada bila regrutovana u severnim delovima Italije. Nameće se zaključak da je tome doprinela industrijalizacija koja je više zahvatila Sever nego Jug Italije. Zato su Crvene brigade imale uporište u velikom broju industrijskih radnika, kao i u socijalnim razlikama koje su postojale u severnim delovima ove zemlje. U vezi sa tim, treba navesti još jedan faktor koji je dodatno približio radnike i studente u levičarskoj borbi. Već je pomenuto da su zbog velikog priliva studenata univerziteti imali problema da im pruže kvalitetne uslove studiranja. Džerold M. Post (Jerrold M. Post) navodi da „ako su studenti bili u stanju da uspešno savladaju varljiv univerzitetski sistem i zapravo diplomiraju, jedini poslovi koji su ih čekali bili su ispod nivoa za koje ih je univerzitetsko obrazovanje pripremio, odnosno uglavnom nekvalifikovani rad u fabrikama”.¹⁸

Članstvo Crvenih brigada bilo je sačinjeno uglavnom od mlađih ljudi koji su mahom poticali iz nižih socijalnih slojeva. Bez obzira na visoko obrazovanje jednog broja pripadnika ove organizacije, okruženje u kojem su se formirali kao ličnosti bilo je siromašno i sigurno je uticalo neke od njihovih stavova o socijalnoj pravdi i položaju pojedinca, posebno pripadnika radničke klase. Ne treba zaboraviti ni uticaj porodice, odnosno poreklo njihovih roditelja koje je takođe bilo vezano za niže socijalne slojeve. Pored toga, mnogi budući visokoobrazovani članovi Crvenih brigada nisu uspevali da se uključe u više socijalne slojeve, odnosno da napreduju na društvenoj lestvici. Zato su ostajali „prikovani” za njihove početne društvene pozicije, što je u njima još više ojačalo osećaj ogorčenosti i razočaranja. Ovi pojedinci su zato bili netrpeljivi prema državnim institucijama, političkim zvaničnicima i određenim političkim partijama.

NAČIN RADA I CILJEVI CRVENIH BRIGADA

Crvene brigade su se prevashodno oslanjale na širok krug simpatizera koji su im pružali utočište i često obezbeđivali neophodna finansijska sredstva. Ova podrška je bila važna za Crvene brigade, jer su, kao i svaka druga teroristička grupa, morali imati podršku u javnom mnjenju kako bi uspešno promovisali svoje ciljeve. Podršku koju su imali u javnom mnjenju uglavnom su činili pripadnici radničke klase i niži socijalni slojevi.

Drugi važan uslov funkcionisanja Crvenih brigada bio je stalan priliv značajnih finansijskih sredstava. Zato su Crvene brigade često bile umešane u

¹⁸ Jerrold M. Post, *The Mind of the Terrorist: The Psychology of Terrorism from the IRA to al-Qaeda*, op. cit., p. 108.

pljačku banki ili otmice zarad otkupa. Time je ova grupa pribavljala neophodna sredstva za realizaciju terorističkih aktivnosti i zadovoljavanje svakodnevnih potreba svojih članova. Zato su članovi Crvenih brigada mogli biti dugo skrivani nakon terorističkih akata, pa je njihovo hvatanje bilo otežano. Naravno, Crvene brigade su mogle tim sredstvima da se oduže svojim simpatizerima koji su im pružali utočište. Na osnovu toga se može reći da su Crvene brigade u najvećoj meri bile nezavisne u svom delovanju, jer su neophodna sredstva samostalno pribavljali članovi ove terorističke grupe. Pored oslanjanja na simpatizere, Crvene brigade su svoju poziciju jačale i saradnjom sa drugim militantnim i terorističkim grupama van Italije. Crvene brigade su najviše saradivale sa nemačkom Frakcijom crvene armije (*Ote Armen Fraktion – RAF*), dok su u kasnijim godinama uspostavljeni kontakti sa Palestinskom oslobodilačkom organizacijom (eng: *Palestinian Liberation Organization – PLO*). U delovanju Crvenih brigada postojale su četiri faze. *Prva faza* trajala je od 1969. do 1972. godine i bila je pretežno skoncentrisana na Milano, a uključivala je propagandno delovanje i napade na privatna preduzeća. *Druga faza* trajala je od 1972. do sredine 1974. godine i tokom ove faze delovanje se proširilo na Torino i Đenovu. *Treća faza*, koja je trajala od meti je bila italijanska državna struktura u celini. *Četvrta faza* trajala je od 1977. do 1978. godine i to je bila najintenzivnija faza delovanja ove organizacije koja je bila obeležena mnogim likvidacijama.¹⁹

Delovanje Crvenih brigada eskaliralo je tokom 1974. godine kada su pripadnici ove organizacije napali sedište fašističkog Italijanskog socijalnog pokreta u blizini Venecije. Tokom planiranja ove akcije nisu bile predviđene nikakve nasilne aktivnosti, ali su pripadnici Crvenih brigada u trenutku upada u sedište Italijanskog socijalnog pokreta zatekli dva predstavnika ovog pokreta koje su odmah likvidirali. Crvene brigade jesu smatrale da nasilje treba upotrebiti ako je neophodno, ali su ove likvidacije delimično naštetile slici koju je ova organizacija imala u italijanskoj javnosti. Tokom 1975. godine Crvene brigade su preduzele još nasilnih akcija, ali ni jedna nije rezultirala ubistvom. Ove akcije svodile su se na ranjavanje ideoloških neprijatelja u predelu kolena, pa su takve akcije dobile naziv „sređivanje nogu” (*gambizzare*). Ove akcije trebale su da pošalju jasnu poruku svim ideološkim neprijateljima, ali bez likvidiranja odabranih meta. Pored toga, ove akcije nisu zahtevale dugoročno planiranje, pa je sprovođenje nasilnih aktivnosti Crvenih brigada time bilo olakšano. U propagandnom smislu može se reći da su ove aktivnosti ostavljale

19 Videti: Paul J. Smith, “The Italian Red Brigades (1969-1984): Political Revolution and Threats to the State”, op. cit., pp. 18–9.

za sobom poruku na duže staze, jer su žrtve ovakvih napada nakon oporavka uglavnom trpele posledice do kraja života, što je trebalo da posluži kao pretnja ostalim ideološkim neprijateljima. Ipak, 1975. i početak 1976. godine bili su jedna od prekretnica u organizaciji i delovanju Crvenih brigada. U jednoj raciji koju je sprovedla italijanska policija poginula je Margerita Kagol, supruga Renato Kurća, dok je on uhapšen januara 1976. godine u Milanu. Renato Kurćo je i dalje imao uticaja u Crvenim brigadama, ali su ovi događaji primorali organizaciju na određene promene, odnosno došlo je do smene generacija. Novu generaciju Crvenih brigada sačinjavali su mladi fabrički radnici i srednjoškolci, koji su bili daleko agresivniji od svojih prethodnika. Isto tako, u ovu organizaciju su ušli i pojedinci iz kriminalnog miljea kojima je nedostajala ideološka potpora. Eskalacija nasilja Crvenih brigada bila je odmah приметna, jer je sredinom 1976. godine ubijen Frančesko Koko (Francesco Coco), tužilac koji je odbio da oslobodi osam političkih zatvorenika u zamenu za Marija Sosija (Mario Sossi), takođe tužioca kojeg su prethodno oteli pripadnici ove organizacije. Ova likvidacija je tumačena kao napad na italijansku državu, a prilikom svake slične akcije Crvene brigade su izdavale saopštenja za javnost kojima su na osnovu ideologije iznosili opravdanja za počinjeno delo.²⁰

Kao što se može videti, jedna od karakteristika Crvenih brigada bila je velika spektakularnost u delovanju, odnosno spremnost da realizuju izuzetno kompleksne terorističke aktivnosti. Time su privlačili pažnju domaće i svetske javnosti želeći verovatno da duh ideološke borbe protiv kapitalističkog uređenja društva prošire van granica Italije. Pripadnicima Crvenih brigada često su na meti, pored političara, bili poznati italijanski bankari. Jedan takav slučaj bio je napad na poznatog milanskog bankara Marcia Astarita (Marzio Astarito). Napad se odigrao u jutarnjim časovima ispred kuće, a pripadnici Crvenih brigada su mu pucali u noge u trenutku dok se pozdravljao sa suprugom gotovo na kućnom pragu. Ipak, najpoznatiji slučaj delovanja Crvenih brigada uopšte, koji je u velikoj meri doprineo njihovom padu, jeste kidnapovanje tadašnjeg italijanskog premijera i lidera DC, Alda Mora (Aldo Moro), 1978. godine. Pripadnici ove organizacije uspeali su da savladaju obezbeđenje italijanskog premijera i da ga kidnapuju u toku njegovih dnevnih aktivnosti. Nakon 55 dana potrage, 9. maja 1978. godine, izrešetano telo Alda Mora pronađeno je na zadnjem sedištu automobila koji je bio ostavljen u predgrađu.²¹

20 Videti: Jerrold M. Post, *The Mind of the Terrorist: The Psychology of Terrorism from the IRA to al-Qaeda*, op. cit., pp. 113–5.

21 Videti: Paul J. Smith, “The Italian Red Brigades (1969-1984): Political Revolution and Threats to the State”, op. cit., pp. 19–20.

Jedan od nedostataka u radu Crvenih brigada koji je doveo do pada njihove popularnosti je odnos prema drugim levičarskim pokretima. Pripadnici Crvenih brigada su se ponašali kao vođe celokupnog „revolucionarnog” levičarskog pokreta u Italiji. To su iskoristile italijanske vlasti da prikažu Crvene brigade i njihove pripadnike kao grupu zainteresovanu za ostvarenje isključivo svojih, a ne interesa nižih socijalnih slojeva.²²

Teroristički napadi Crvenih brigada imali su važno mesto u formiranju identiteta ove organizacije. Realizacijom terorističkih akata slala se jasna poruka vlastima i ostalim dominantnim društvenim činiocima da je ova organizacija spremna za konkretne akcije u ostvarivanju svojih ciljeva, a ne samo na ideološku borbu. Drugi važan aspekt terorističkih akata vezan je za period Drugog svetskog rata. Crvene brigade su želele da se predstavljaju kao naslednici italijanskih partizana u borbi za oslobođenje radnika i nižih socijalnih slojeva. Vezivanjem za komunistički pokret otpora koji je postojao u Italiji tokom Drugog svetskog rata, Crvene brigade su nastojale da se što više u formiranju svog identiteta distanciraju od drugih terorističkih grupa i revolucionarnih pokreta. Tako su se predstavljali kao jedinstvena organizacija sa jasno definisanim ciljevima i tradicijom u borbi za socijalnu i političku transformaciju italijanskog društva. Treba reći da napadi Crvenih brigada u većini slučajeva nisu imali širok opseg. U periodu od 1970. do 1974. godine realizovano je čak 70 napada, ali su svi imali male razmere i njihova meta bila su fabrička postrojenja i rukovodeći kadar. U slučaju ovih napada, kao i u procesima izgradnje identiteta Crvenih brigada, vidi se jasno prisustvo simbolike u njihovim terorističkim napadima. Naime, pripadnici Crvenih brigada smatrali su fabrike ključnim mestima socijalne i političke transformacije.²³

Ključni cilj Crvenih brigada bio je izazivanje opštenarodne revolucije kojom bi se ukinuo ekonomski sistem zasnovan na kapitalizmu i oborio tadašnji politički režim koji je funkcionisao na principima zapadne demokratije. Crvene brigade želele su, a to se može utvrditi kao njihov drugi cilj, da u predstojećoj revoluciji imaju glavnu ulogu. Dakle, ova teroristička organizacija želela je da ostvari ciljeve koje nisu bili u prilici da ostvare pripadnici komunističkog pokreta otpora tokom i nakon Drugog svetskog rata, a to je transformacija italijanskog društva u duhu ideologije marksizma-lenjinizma.

22 Videti: Nina M. Serafino, “Combating Terrorism: Are There Lessons to Be Learned from Foreign Experiences”, CRS Report for Congress, RS21110, 18 January 2002, pp. 3–5.

23 Videti: David Moss, “Italian Political Violence 1969-1988: The Making and Unmaking of Meanings”, op. cit., pp. 25–6.

OSTALE LEVIČARSKE TERORISTIČKE ORGANIZACIJE

Levičarski terorizam nije bio tokom XX veka karakterističan samo za prostor Italije, već se proširio i u drugim delovima Evrope i sveta. Neke od terorističkih organizacija, posebno one koje deluju van evropskog kontinenta, aktivne su i danas. Tokom perioda uspona levičarskog terorizma postojale su intenzivne aktivnosti na njihovom međusobnom povezivanju, a u pojedinim slučajevima bila je prisutna i zajednička saradnja u sprovođenju terorističkih aktivnosti. Ova saradnja imala je različite oblike, ali se mahom svodila na pružanje logističke i organizacione podrške.

Levičarski pokret u Zapadnoj Nemačkoj pojavio se i razvio tokom kasnih 60-ih godina prošlog veka. Krajnji rezultat ove pojave biće formiranje već pomenute RAF pod sličnim okolnostima kao i nastanak Crvenih brigada u Italiji. Naime, završetkom Drugog svetskog rata usledio je nagli porast nataliteta, a kasnije i povećanje broja mladih ljudi koji su želeli da upišu fakultete. Isto kao i u Italiji, jer razvoj industrije nije mogao da prati rast broja visokoobrazovanih pojedinaca, za ove ljude nije bilo drugog izbora zanimanja do onih koji su bili daleko ispod njihovih stručnih sposobnosti. Zato su mnogi svršeni studenti, kao i oni koji su i dalje pohađali studije, postali politički aktivni. Pored toga, među ovih ljudi učvrstilo je mišljenje da nova vlada nove Zapadne Nemačke nije denacifikovana, odnosno da se nije odrekla Nacizma u dovoljnoj meri. S toga je ideologija marksizma-lenjinizma predlagana kao najbolja osnova za uspostavljanje novog i promenu tadašnjeg društveno-političkog uređenja. Takvom shvatanju tadašnjeg uređenja Zapadne Nemačke doprineo je, može se reći, sukob generacija. Nove generacije su smatrale da su njihovi očevi i pripadnici starije generacije bili neuspešni u ostvarivanju minimalnog cilja, odnosno potpunom odbacivanju nacističke prošlosti. Zato je u srži pobune mlađih generacija bilo neslaganje sa njihovim roditeljima koji su bili lojalni nacističkom režimu u prošlosti. Sve navedeno uticalo je da nove generacije u Zapadnoj Nemačkoj tadašnju vlast vide kao korumpiranu i nacističku, odnosno da je treba srušiti. Studentski protesti, koji su predstavljali dalji razvoj aktivnosti leveice u Zapadnoj Nemačkoj, bili su podstaknuti događajima i pojavama koji su bili posmatrani kao negativni za razvoj slobodnog društva. Ti događaji i pojave tumačeni su kao gušenje prava i slobode pojedinaca u vidu daljeg nametanja stega društvu i onemogućavanja stvaranja društva socijalne pravde. Na širem planu levičarski pokreti su burno reagovali na američku intervenciju u Vijetnamu. Ipak, protesti o kojima je reč imali su miran karakter, ali je jedan događaj doprineo da se ovi protesti pretvore skoro u pobunu. Naime, tokom studentskih protesta 2. juna 1967. godine zbog

posete iranskog šaha Zadnom Berlinu došlo je do eskalacije protesta u nemire, pa je policija bila primorana da upotrebi silu. Tokom smirivanja nemira poginuo je Beno Onezorg (Benno Ohnesorg), student star 26 godina. Na suđenju koje je zatim usledilo Karl Hajnc Kuras (Karl-Heinz Kurras), policajac koji je smatran odgovornim za ovo ubistvo, proglašen je nevinim i oslobođen je optužnice. To je dodatno ojačalo bes studenata i radikalizovalo tadašnje generacije, što je rezultiralo pojavom i učvršćivanjem stava da se na nasilje može odgovoriti jedino nasiljem. Ovaj stav bio je utemeljen na dehumanizaciji svakog ko je posmatran kao neprijatelj slobode naroda. Najveći neprijatelji pronađeni su u političarima, birokratama, organima reda i pripadnicima vojske, koji su posmatrani kao bića koja zaslužuju da umru.²⁴

Očigledno je da je na pojavu i aktivnost levičarskih pokreta u Italiji i Zapadnoj Nemačkoj prošlost imala velikog uticaja. U slučaju Italije, to su bile izneverene nade partizanskih pokreta iz vremena Drugog svetskog rata da će na kraju rata ova zemlja postati deo socijalističkog bloka. U slučaju Nemačke, nacistička prošlost i blizina Istočne Nemačke, odnosno socijalističkog bloka, uticala je na levičarske pokrete što više angažuju u odbacivanju nacističke prošlosti i oslobođenja od odgovornosti za zločine koje je počinio nacistički režim tokom Drugog svetskog rata. Blizina socijalističkog bloka pružala je nadu da se mogu stvoriti okolnosti da se i Zapadna Nemačka priključi grupi zemalja sa društvenim uređenjem zasnovanim na komunističkoj ideologiji.

Iz studentskih pokreta zasnovanih na ideologiji marksizma-lenjinizma nastala je prva generacija grupe koja je u medijima dobila naziv Bader-Majnhof grupa (*Baader-Meinhof*). Ova grupa je bila ideološka osnova za nastanak RAF, terorističke organizacije levičarskog tipa. Tadašnji studentski pokret pod nazivom Socijalistički savez nemačkih studenata (*Sozialistische Deutsche Studentenbund – SDS*) izneo je stav da politički sistem ne nudi mogućnosti za normalno funkcionisanje. Taj stav bio je zasnovan na stavu da je sistem neprijateljski raspoložen prema interesima studenata i da ih je izneverio. Zato je zaključak SDS bio da se sistem može promeniti samo nasilnim metodama, odnosno da ga treba uništiti. Shodno tome, akcija je odmah preduzeta i 2. aprila 1968. godine zapaljene su dve robne kuće istog trgovinskog lanca. Dva dana kasnije uhapšena su četiri pripadnika SDS, među kojima je bio i Andreas Bader (Andreas Baader). Ipak, nakon ovog događaja Izvršni komitet SDS odrekao se bilo kakve veze sa opisanim događajem. Sa druge strane, bilo je pojedinaca koji

24 Videti: Jerrold M. Post, *The Mind of the Terrorist: The Psychology of Terrorism from the IRA to al-Qaeda*, op. cit., pp. 121–3.

su podržali ovaj nasilnički akt. Među njima je bila Ulrike Majnhof (Ulrike Meinhof) koja je objavljivala brojne članke u levičarskom studentskom časopisu „Konkret“ (*Zeitschrift Konkret*). Ona je kasnije postala član grupe koja je oslobodila Badera iz zatvora i započela svoj novi život u ilegali. Nakon bekstva Badera iz zatvora kominike,²⁵ koji je za javnost izdala Majnhofova, svodio se na to da je došlo do formiranja RAF kao neke vrste urbane gerile.²⁶ Dakle, to je bio momenat kada je zvanično formirana pomenuta levičarska teroristička organizacija na tlu Zapadne Nemačke.

Nasilnički akt primorao je ključne aktere da započnu sa ilegalnim delovanjem. Njima su se, kao što se vidi, priključili pojedinci koji su do tada bili samo simpatizeri. Samim tim, povećao se broj ljudi koji je smatrao da se samo nasiljem može promeniti društveno uređenje u Zapadnoj Nemačkoj i stvoreni su preduslovi za stvaranje terorističke organizacije koja će ostaviti traga u skorijoj nemačkoj istoriji, ali i šire.

RAF je odmah po svom formiranju dobila priliku da aktivnije deluje i zauzme svoje mesto u zapadnonemačkim medijima. Povod je bio pokušaj ubistva Rudija Dučkea (Rudi Dutschke), tadašnjeg vođe SDS. Dučke je preživio atentat, ali sa teškim posledicama od kojih je patio do kraja života. RAF se odmah u propagandnom smislu pozicionirala kao ključni pokret levice u revoluciji, pozivajući na neophodnost dalje radikalizacije u delovanju studentskih i levičarskih pokreta. Kasnije, početkom 70-ih godina prošlog veka bilo dogodio se još jedan povod za radikalizaciju delovanja RAF. U pitanju je bio štrajk glađu Holgera Majnsa (Holger Meins), člana ove terorističke organizacije, koji se završio kobno 9. novembra 1974. godine. RAF je kao osvetu za smrt Majnsa sprovedla akciju u kojoj je ubijen Ginter fon Drenkman (Günter von Drenkman), predsednik Vrhovnog suda Nemačke. Pored toga, došlo je do intenziviranja propagandnog delovanja ove terorističke organizacije u pravcu jačanja revolta studenata i levičarskih pokreta širom Zapadne Nemačke. U međuvremenu, pripadnici RAF uspostavili su kontakte sa Narodnim frontom za oslobođenje Palestine (eng: *Popular Front for the Liberation of Palestine – PFLP*). Između ove dve terorističke organizacije postojala su pojedina neslaganja, ali je saradnja nastavljena. RAF i PFLP zajedno su u junu 1976. godine oteli avion Er Fransa (Air France) na liniji Tel Aviv-Pariz zahtevajući da pojedini pripadnici obe organizacije budu pušteni iz zatvora. Druge grupe sa kojima je RAF imala veze

25 Kominike (fra: communiqué) je zvanično saopštenje specijalno namenjeno za javnost ili medije.

26 *Ibid.*, pp. 123–4.

bile su Crvene brigade, Palestinska oslobodilačka organizacija i Crni septembar (*Black September*). Posebno je bila značajna saradnja sa ovom poslednjom terorističkom grupom, koja je teroristički odred tajne palestinske organizacije Fatah (eng: *Al-Fatah*). Naime, RAF je 1972. godine pružila logističku i organizacionu podršku Crnom septembru za napad na deo olimpijskog sela u kome su se nalazili izraelski sportisti tokom Olimpijskih igara u Minhenu. Ovaj napad, kao što je poznato, završio se smrću 11 izraelskih sportista. Tokom 1977. godine došlo je do prekretnice u organizaciji RAF zbog neuspele otmice aviona Lufthanze (*Lufthansa*) tokom koje je zahtevano puštanje iz zatvora lidera ove terorističke organizacije. Kada ova akcija nije uspjela Anreas Bader i drugi rukovodeći članovi izvršili su samoubistvo u oktobru 1977. godine. Time je nestala prva generacija RAF koja je ponikla iz grupe Bader-Majnhof.²⁷

Nove generacije RAF oformile su nove samostalne grupe koje su delovale nezavisno. Jedna takvih bila je grupa pod nazivom „Pokret 2. jun” koja je predstavljala jednu od novih generacija RAF i simbolizovala je rastuću autonomiju unutar ove terorističke organizacije. U pitanju su bile druga, treća i naredne generacije ove terorističke organizacije koje su tvrdile da je njihovo delovanje u skladu sa ideološkim primesama kojima se vodila prva generacija, ali je takav stav je bio daleko od stvarnog. Krajem 70-ih godina prošlog veka „Pokret 2. jun” zvanično se odrekao oružane borbe, ali je RAF ostala aktivna tokom 80-ih i krajem 90-ih godina prošlog veka. Period delovanja RAF na samom kraju XX veka bio je obeležen promenama u članstvu, odnosno razlikama u profilu članova prve i sledećih generacija. Članstvo ove terorističke organizacije manje je bilo sastavljeno od visokoobrazovanih i ideološki opredeljenih pojedinaca, a više od ljudi iz sveta kriminala. Kao i u slučaju smene generacija unutar Crvenih brigada, pojedinci iz sveta kriminala nisu bili ideološki motivisani, već su bili zainteresovani za ostvarivanje ličnih interesa. Zato su akcije RAF u tom periodu bile motivisane ostvarivanjem lične dobiti, a manje ideologijom. Padom Berlinskog zida, odnosno završetkom hladnog rata, drastično se smanjio broj simpatizera RAF, a nestala je i podrška koju je ova teroristička organizacija dobijala od Istočne Nemačke i njenih bezbednosnih struktura. Tokom 90-ih godina prošlog veka aktivnosti RAF svele su se na nekoliko sporadičnih terorističkih akata koji su uključivali bombaške napade. U tom periodu uhapšeno je nekoliko preostalih vođa, a 1998. godine izdat je kominike u kome je zvanično istaknuto da RAF više ne postoji.²⁸

27 Ibid., pp. 127–9.

28 Ibid., pp. 131–2.

Kao i u slučaju Crvenih brigada, kraj hladnog rata, odnosno poraz komunističke ideologije, obesmislio je dalju ideološku borbu. Najvažniji činioci koji su pružali podršku i utočište levičarskim terorističkim organizacijama i grupama nestali su sa svetske scene. Takođe, kraj ideološke borbe umanjio je broj ljudi koji su imali simpatije prema ovim organizacijama kako na domaćem tlu, tako i u inostranstvu. Crvene brigade i RAF doživele su istu sudbinu u vezi sa posledicama unutrašnjih transformacija, odnosno smenom članstva. Drugim rečima, kako je hladni rat jenjavao, tako su i pojedinci koji su bili regrutovani u ove terorističke organizacije manje bili inspirisani ideologijom marksizma-lenjinizma i članstvo u njima videli su kao šansu za ličnu promociju. Slabljenjem ideološke baze došlo je i do grešaka u sprovođenju terorističkih akata, a ideološka opravdanja koja su isticana nisu više bila osnovana, jer je bilo jasno da je u tim aktima sve manje ideologije, a sve više nasilja koje je bilo motivisano drugim faktorima.

Pored Evrope, u kojoj levičarski terorizam nema više onu dimenziju koju je imao u prošlosti, levičarske terorističke grupe postoje i u drugim delovima sveta. Na primer, Južna Amerika je kontinent gde je levičarski terorizam bio ili je i dalje prisutan. Neke levičarske terorističke grupe sa ovog prostora su vremenom nestale, dok su druge i dalje aktivne.

Ovom prilikom mogu se navesti dve terorističke grupe sa prostora Južne Amerike, a to su Revolucionarni pokret Tupak Amaru (*Movimiento Revolucionario Túpac Amaru – MRTA*) iz Perua i Revolucionarne oružane snage Kolumbije (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – FARC*). MRTA je osnovan 1983. na postavkama ideologije marksizma-lenjinizma, a prestao je da postoji 1997. godine. Ciljevi ovog pokreta bili su oslobođenje Perua od američkog i japanskog imperijalizma. MRTA je u svojoj borbi koristio slične metode poput Crvenih brigada i RAF, uz akcije koje su uključivale akte samoubilačkog terorizma. Pretpostavljalo se da članstvo ovog terorističkog pokreta nije prelazilo nekoliko stotina članova, a imali su podršku sa teritorije Latinske Amerike i Zapadne Evrope. FARC su osnovane 1964. godine kao militantno krilo Komunističke partije i predstavljaju najstariju marksističko-lenjinistička terorističku organizaciju u Kolumbiji. Unutrašnja struktura FARC ista je kao u svakoj zvaničnoj oružanoj sili bilo koje države u svetu. Smatra se da FARC imaju od 9000 do 12 000 dobro obučениh terorista i mnogo simpatizera. Delovanje ove terorističke organizacije uključuje aktivnosti u najvažnijim urbanim sredinama. Treba naglasiti da FARC nisu aktivne samo na teritoriji matične države, već se delovanje ove terorističke grupe proširilo i na Venecuelu, Panamu i Ekvador. Takođe, postoje tvrdnje da FARC dobijaju

logističku podršku sa Kube u vidu političkih instrukcija i medicinske pomoći. U terorističke aktivnosti FARC spada i samoubilački terorizam. Tokom 2003. godine, FARC su realizovale čitav niz terorističkih aktivnosti u kojima je poginulo više desetina ljudi, a veliki broj je teško povređen.²⁹

Interesantno je da su terorističke grupe sa prostora Južne Amerike pribegavale samoubilačkom terorizmu, što nije bilo karakteristično za grupe istog tipa sa prostora Evrope. Možda se u tome vidi prelaz u terorističkom delovanju uopšte, odnosno uticaj radikalnih islamista na promene u delovanju i taktici postojećih levraskih terorističkih organizacija. Poznato je da radikalne islamske terorističke grupe koriste samoubilački terorizam u velikoj meri, pa su levičarske organizacije istog tipa verovatno prepoznale određene elemente koje bi njihove aktivnosti učinile efikasnijim.

SLIČNOSTI I RAZLIKE IZMEĐU LEVIČARSKOG TERORIZMA I RADIKALNOG ISLAMSKOG TERORIZMA

Grupa autora sa Državnog univerziteta Ohajo ističe nekoliko osnovnih sličnosti i razlika koje postoje između levičarskog i radikalnog islamskog terorizma. *Osnovna sličnost* je u tome što terorizam kao način borbe mora biti realizovan od strane nedržavni aktera i biti motivisan određenim političkim ciljevima. Pored toga, terorizam podrazumeva upotrebu velike količine nasilja i nameru da izazove strah kod odabраниh meta. Naravno, terorističkim grupama ide u prilog ako strah zahvati i širu javnost zemlje u kojoj odabrane mete imaju istaknuta mesta. Još jedna sličnost tiče se propagandnog delovanja, odnosno uspostavljanja komunikacije sa širom javnošću. U tu svrhu teroristi koriste kominikee kako bi upoznali javnost sa svojim prisustvom, ciljevima kojima teže i opravdali svoja dela. *Osnovna razlika* u delovanju levičarskih i radikalnih islamskih terorističkih grupa tiče se osnovnih premisa na kojima je zasnovano njihovo delovanje. Levičarske terorističke grupe rukovode se ideologijom marksizma-lenjinizma i u tom duhu pravdaju počinjena dela. Ove grupe su ujedinjene u njihovoj borbi protiv kapitalizma i insistiranju na neophodnosti revolucije koja treba da oslobodi široke narodne mase od eksploatacije krupnih kapitalista. Revolucija kojoj teže levičarske terorističke grupe treba da ukloni kapitalistički način privređivanja i politički sistem koji je u skladu sa njim, a da na njihovo mesto postavi socijalističko-komunistički ekonomski i politički

29 Videti: Marjan Gjurovski i Gojko Pavlović, „Suštine terorizma i poznate terorističke organizacije”, u: Željko Bjelajac i Mina Zirojević (urs.), *Organizovani kriminalitet – izazov XXI veka*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012, str. 473.

sistem. Sa druge strane, radikalne islamske terorističke organizacije ističu u prvi plan islamsku religiju kao osnovu za društvene promene. Takva promena podrazumeva uređenje društvenih odnosa u skladu sa šerijatskim pravom i teokratsko upravljanje društvom. Ključni organ u takvom društveno-političkom uređenju bio bi sastavljen od verskih zvaničnika, odnosno sveštenika, a zamenio bi režim zasnovan na sekularizmu.³⁰

Tokom 70-ih i 80-ih godina XX veka teroristi su koristili konvencionalne vrste naoružanja kao što je ručno vatreno oružje, ručne bombe ili eksploziv. Smatralo se da teroristi nisu skloni upotrebi oružja za masovno uništenje (OMU), jer bi to naišlo na osudu njihovih simpatizera i šire javnosti. Ipak, od delovanja Crvenih brigada do pojave grupa radikalnog islamskog terorizma na čelu sa Al Kaidom (eng: *al-Qaeda*) prošlo je skoro tri decenije. Tokom ovog perioda pokazalo se da bi predstavnici radikalnog islamskog terorizma, za razliku od levičarskih terorističkih grupa, bili spremni da upotrebe OMU za ostvarenje svoji ciljeva. Postoje dva razloga za ovu promenu. Radikalni islamski teroristi imaju takav stav prema nasilju koji podrazumeva nanošenje što veće štete neprijatelju. Takođe, retorika ovih terorističkih grupa prožeta je pozivanjem na volju Alaha i borbe u njegovo ime. Sa druge strane, delovanje levičarskih terorističkih grupa bilo je usmereno prevashodno prema privlačenju pažnje medija i pridobijanju podrške u javnom mnjenju. Njihov osnovni cilj bio je promena kapitalističkog društvenog uređenja u skladu sa principima marksizma-lenjinizma. Zato su mete levičarskih terorističkih grupa bile pažljivo odabrane, a nasilje se koristilo u kontrolisanom obimu. Teroristi u XXI veku, za razliku od terorista koji su bili aktivni tokom hladnog rata, nemaju više podršku pojedinih država koje bi bile spremne da im pruže utočište. Na primer, RAF je tokom hladnog rata mogla da računa na podršku Istočne Nemačke, dok su radikalni islamski teroristi prinuđeni da deluju samostalno i da se, barem zvanično, bez znanja zvaničnih vlasti skrivaju po određenim zemljama koje nemaju stabilan politički sistem. Na to je uticao kraj hladnog rata i nepostojanje takvih ideoloških tenzija zbog kojih bi pojedine zemlje rado videle terorističke grupe kao oružje u svojim rukama. Drugi razlog za pomenutu promenu je spremnost novih terorističkih grupa da izazovu velike civilne i druge žrtve, što je uticalo na drastičan pad njihove popularnosti u javnom mnjenju. Nove terorističke grupe nastale krajem 80-ih godina prošlog veka, koje u većini slučajeva čine islamski fundamentalisti, prinuđene su zbog pomenutih razloga

30 Videti: Kristopher K. Robison, Edward M. Crenshaw and J. Craig Jenkins, "Ideologies of Violence: The Social Origins of Islamist and Leftist Transnational Terrorism", *Social Forces*, vol. 84, no. 4, June 2006, pp. 2013–4.

da deluju preko manjih ćelija, što otežava posao država i raznih organizacija da ih povežu sa širom terorističkom organizacijom kojoj pripadaju.³¹

Na prethodnog pasusa može se zaključiti da su osnovne razlike između radikalnih islamskih terorista i levičarskih terorističkih grupa zasnovane na ideologiji i ciljevima delovanja. Posebno je interesantno pitanje ideologije. Pozivanjem na Alaha, radikalni islamski teroristi su spremni da žrtvuju i svoje živote zarad ostvarenja „svetih” ciljeva, dok je cilj levičarskih terorista bila promena osnovnih postavki društva. Samim tim, cilj levičarskih terorista bio je ostvarenje boljih životnih uslova, kako bi se moglo najbolje reći, na ovom svetu. To se odrazilo i na ciljeve, jer ako je zagrobni život važniji od ovozemaljskog, onda opseg korišćenja nasilja, odnosno upotreba oružja koje može dovesti u pitanje opstanak života na planeti, nije važan. Isto tako, kraj ideološke borbe obeležen padom Berlinskog zida i završetkom hladnog rata uticao je na države da više obrate pažnju na sopstvenu bezbednost, nego na borbu za ideološke ciljeve. Zato se u većini država danas prisustvo terorističkih grupa, posebno ako se uzmu u obzir njihovi radikalniji stavovi, percipiran kao pretnja stabilnosti zemlje i šireg okruženja.

Pozivanje na veru je važan aspekt delovanja radikalnih islamskih terorista, pa se na osnovu shvatanja Dragana Simeunovića mogu svrstati u religijski terorizam. Sa druge strane, aktivnosti levičarskih terorističkih organizacija, kao što je već rečeno, spadaju u ideološki motivisan terorizam. Islamski fundamentalistički ekstremizam je u XXI veku najizraženiji oblik religijskog terorizma. Treba istaći da je upravo religijski motivisan terorizam najizraženiji oblik terorizma danas, a najviše je prisutan na tlu Bliskog Istoka i Afrike. Još jedna razlika između levičarskog i radikalnog islamskog terorizma tiče se opsega njihovog delovanja. Naime, delovanje Crvenih brigada i ostalih aktivnosti levičarskih terorističkih organizacija bilo je mahom skoncentrisano na domaće tlo, dok radikalni islamski terorizam ima globalni domet. Zato se može reći da je levičarski terorizam imao više unutrašnji, dok radikalni islamski terorizam ima međunarodni karakter.³²

Levičarskim terorističkim grupama, kao što su bile Crvene brigade, bili su potrebni pojedinci koji su bili prevashodno ideološki podobni, dok su je

31 Videti: Rex A. Hudson, “The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?”, A Report Prepared under an Interagency Agreement by the Federal Research Division, *The Library of Congress*, Washington, D.C., September 1999, pp. 1–3.

32 Videti: Dragan Simeunović, „Terorizam i globalizacija”, u: Željko Bjelajac i Mina Zirojević (urs.), *Organizovani kriminalitet – izazov XXI veka*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012, str. 429–30.

drugom mestu bila njihova stručnost u pojedinim oblastima. Radikalnim islamskim teroristima takođe su veoma važni pojedinci koji imaju snažna verska ubeđenja. Ipak, u odnosu na levičarske terorističke grupe, radikalnim islamistima su mnogo potrebni eksperti u pojedinim oblastima, kao što su komunikacije, kompjutersko programiranje, inženjerstvo, finansije i druge naučne discipline.³³ To je jedna od posledica ubrzanog tehnološkog razvoja i globalizacije koji je karakterističan za kraj XX veka i početak XXI veka. Tipičan primer uticaja navedenih pojava je korišćenje interneta u terorističke svrhe, koji se može koristiti na više načina. *Prvi način* je politički motivisan i podrazumeva korišćenje ovog masovnog medija za „napade” na kompjuterske sisteme i programe. Obično se radi o upotrebi raznih tzv. kompjuterskih virusa. Usvojen naziv za ovakav način korišćenja interneta zarad ostvarenja terorističkih ciljeva je sajber-terorizam (Cyberterrorism). Ovakvom vrstom delovanja teroristi mogu prekinuti telefonske i internet veze, obrisati važne podatke, „upasti” u programe raznih institucija i organizacija ili izvršiti druge vrste sabotaza. *Drugi način* uključuje korišćenje interneta za komunikaciju između pripadnika jedne ili više terorističkih grupa i danas je veoma izražena. Ovu vrstu komunikacije koriste svi pripadnici terorističkih grupa od onih najnižih, do pojedinaca koji čine komandni kadar. Komunikacija se često obavlja klasičnim putem preko internet-stranica (website) ili elektronske pošte (e-mail). Za teroriste su najinteresantnije popularne internet-stranice poput Fejsbuka (Facebook) ili sličnih na kojima je „prisutan” ogroman broj ljudi. Naravno, pripadnici terorističkih grupa koriste različite načine kako bi zaštitili sadržaj poruka koje međusobno razmenjuju. Kao *treći način* može se navesti korišćenje interneta radi pristupanja određenim virtuelnim forumima i pričaonicama (chat room) na kojima komuniciraju i obični građani. Teroristi svoje poruke namenjene drugim članovima organizacije ostavljaju u šifrovanom obliku. Još važnije za teroriste je da virtuelni forumi i pričaonice nude mogućnost komunikacije u realnom vremenu, odnosno brzo i direktno međusobno komuniciranje.³⁴

Moderni sistemi komunikacija promenili su delovanje terorističkih grupa i njihove potrebe u vezi sa profilom pojedinaca koje žele da regrutuju. Teroristi sada mogu da virtuelnim putem načine štetu koja se može meriti ljudskim žrtvama, kao što je ometanje saobraćajnih komunikacija, ili materijalnom

33 Videti: Rex A. Hudson, “The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?”, op. cit., p. 4.

34 Videti: Mina Zirojević Fatić, „Zloupotreba interneta u terorističke svrhe”, *Međunarodni problemi*, vol. LXIII, no. 3/2011, str. 419–22.

štetom. Države i organizacije se konstantno modernizuju i sve više funkcionisanje njihovih administrativnih i drugih sistema oslanja na kompjuterske programe. Odgovor terorističkih grupa u XXI veku na takve promene je usvajanje i primena novih metoda u borbi za svoje ciljeve. Novim metodama terorističke grupe mogu da na indirektan način, odnosno bez sprovođenja konkretnog akta nasilja, naštete državama i raznim organizacijama koje smatraju za neprijatelje. Sa druge strane, levičarske terorističke grupe tokom svog delovanja sredinom i krajem XX veka nisu imale na raspolaganju tehnologije koje postoje danas. Zato su ove grupe bile primorane da sprovedu samo nasilne akte koji su bili najdirektnije upereni protiv države i njenih zvaničnika, što je uključivalo ubistva, ranjavanja, otmice ili korišćenje eksplozivnih naprava. Primena novih metoda u terorističkom delovanju zahteva regrutovanje članova koji imaju znanja da te metode primene u praksi. Zato su radikalnim islamskim terorističkim grupama, pored pojedinaca koji su spremni da upotrebe nasilje, potrebni članovi sa stručnim znanjima koja su neophodna za efikasno terorističko delovanje u savremenim uslovima. Levičarske terorističke grupe imale su potrebu za članovima koji su bili pre svega snažno ideološki opredeljeni, a zatim i oni koji su bili spremni da učestvuju u sprovođenju nasilnih terorističkih akata.

Na osnovu navedenih promena koje su doneli globalizacija i tehnološki napredak može uočiti još jedna u promena u terorističkom delovanju, odnosno razlika u delovanju između levičarskih i radikalnih islamskih terorističkih grupa. Radi se o lakoći i brzini organizovanja terorističkog akta. Kao što je navedeno u prethodnim delovima rada, Crvene brigade su dugo planirale svoje akcije, što je možda bilo uslovljeno načinom i brzinom komunikacija koje nisu bile ni nalik današnjim. Radikalni islamski teroristi su zbog nivoa razvoja na kome se danas nalaze kompjuterski sistemi, masovni mediji i druga komunikacijska sredstva u prilici da mnogo brže uspostave međusobni kontakt i razmene informacije. U određenim situacijama nije potrebno ni da se islamski teroristi sastanu, već su za organizovanje terorističkog akta dovoljna dva ili više kompjutera. Što se tiče same realizacije terorističkog akta, ako se ne govori o sajber-terorizmu, situacija je manje ili više slična. Drugim rečima, tada kao u slučaju Crvenih brigada nastupaju pojedinci spremni na nasilje.

Globalizacija je posebno značajna za delovanje radikalnih islamističkih terorističkih grupa koje imaju transnacionalni karakter. Konkretnije, globalizacija ima snažan uticaj na promene u funkcionisanju međunarodnih odnosa. Pomenute promene se najviše odnose na države i njihovu bezbednosnu politiku na međunarodnom nivou, kao i na položaj koji imaju kao najvažniji

akteri u međunarodnim odnosima. U vezi sa tim, Dragan Petrović navodi da „globalizacija izaziva postepeno erodiranje moći nacionalnih država, što je značajno sporiji proces od najavljivanja i očekivanja mondijalnih krugova, ali ipak na duže staze uočljiv i prepoznatljiv trend.”³⁵

Kao najbolji primer radikalne islamske terorističke organizacije treba navesti već pomenutu Al Kaidu. Analizom ove terorističke organizacije najbolje će se videti promene koje su se dogodile od sredine XX do početka XXI veka u vezi sa unutrašnjim funkcionisanjem i načinom rada terorističkih organizacija.

Osnovna karakteristika Al Kaide u odnosu na druge terorističke organizacije je da nema klasičnu hijerarhijsku strukturu i organizaciju. Ova organizacija ustvari predstavlja zajednicu širokog spektra raznih poluautonomnih terorističkih grupa i organizacija kojima centrala Al Kaide pruža finansijsku, koordinacionu, logističku, kao i pomoć u rukovođenju. Podsetimo samo da se kao znak slabljenja RAF isticala pojava autonomnih grupa koje su delovale samostalno u ime ove levičarske terorističke organizacije, dok Al Kaida upravo funkcioniše na takvim osnovama. Unutar opisane organizacione strukture Al Kaide postoje jasno definisane nadležnosti i unapred određeni naslednici rukovodećeg kadra. Na primer, još na početku kao naslednik Osame bin Ladena (eng: Osama bin Laden), vođe ove terorističke organizacije, u slučaju njegove smrti određen je Ajman al Zawahiri (eng: Ayman al-Zawahiri). Al Kaida se još po nekim osobinama razlikuje od drugih terorističkih grupa i organizacija. Radi se o transnacionalnom karakteru ove organizacije, rasprostranjenosti njenih ćelija i grupa, raznolikom nacionalnom sastavu njenih pripadnika, kao i širokoj mreži finansiranja. Al Kaida dosta polaže razvoj tehnoloških i vojnih kapaciteta, a velika sredstva se ulažu u obuku pripadnika ove organizacije. Nisu sve terorističke ćelije Al Kaide formirane tako da traju u dužem vremenskom intervalu, već postoje one koje imaju ograničen vremenski period u kome postoje. Zato Al Kaida ima mogućnost da svoje delovanje drži u visokoj tajnosti. To otežava njihovo pronalaženje i sprovođenje anti-terorističkih akcija koje bi mogle da naštetu Al Kaidi kao organizaciji. Smatra se da su do 2007. godine ćelije ove terorističke organizacije postojale u 76 zemalja širom sveta. Pored toga, Al Kaida ima veliki broj simpatizera širom sveta i tajno obučava pripadnike lokalnog stanovništva u pojedinim zemljama za logističku podršku. To su pokazali teroristički akti ove organizacije u Keniji i Tanzaniji u kojima su pojedinci koji nisu članovi Al Kaide uzeli učešće u njima u vidu pružanja logističke podrške. Al Kaida je zaista velika, odnosno široka, teroristička organizacija sa karakteristikama koje joj

35 Dragan Petrović, *Ka multipolarnom svetskom poretku*, Pešić i sinovi i Centar za razvoj međunarodne saradnje, Beograd, 2010, str. 83.

omogućavaju da deluje na različite načine. Drugim rečima, ova organizacija ima različite mogućnosti za direktno ili indirektno sprovođenje terorističkih akata u njeno ime. U tom smislu, najvažnije karakteristike Al Kaide su: piramidalna struktura koja olakšava strateško i taktičko delovanje, globalna teroristička mreža, baza klasičnih oružanih snaga koje vode gerilski rat u Avganistanu i široka koalicija transnacionalnih terorističkih i gerilskih grupa. Najvažnije telo Al Kaide je Konsultativno veće (*Majlis al-Shura*) koje se sastoji od pet komiteta zaduženih za vojna, poslovna, komunikacijska, medijska i pitanja islamskih studija. Na čelu svakog komiteta nalazi jedan od starijih vođa u organizaciji. Pored toga, ova teroristička organizacija imala je od 1997. do 2001. godine svoju gerilsku vojsku pod nazivom 55. brigada koja je kao elitna vojna formacija od 2000 ljudi bila sastavni deo talibanskih trupa i obavljala je manje taktičke operacije. Regrutovanje članova nije formalno definisano, već se obavlja preko porodičnih i prijateljskih veza, verskih organizacija ili dobrovoljno. Nakon obuke, novi članovi se vraćaju u svoje društveno okruženje, pa se može zaključiti da je jedan aspekt snage ove organizacije vezan za snažne međusobne veze koje postoje između njenih pripadnika. Te veze nisu samo ideološke ili verske prirode, već su mnogo dublje, odnosno izvire iz porodičnih, prijateljskih i drugih veza koje imaju snažne korene. Spremnost Al Kaide da pruži podršku i pomogne delovanje raznih terorističkih organizacija širom sveta jača njen transnacionalni karakter i domet delovanja. Zato su kampovi za obuku ove terorističke organizacije otvoreni i za pripadnike drugih islamističkih grupa i organizacija. Kontakti koje Al Kaide uspostavlja sa drugim terorističkim organizacijama ne moraju biti zasnovani na istoj ideologiji, pa su neki od njenih saveznika, na primer, Hezbolah (eng: *Hezbollah*)³⁶ i Oslobođilački tigrovi Tamijskog Elama (eng: *Liberation Tigers of Tamil Eelam – LTTE*), poznatija pod nazivom Tamijski tigrovi. Napad Al Kaide

36 Povod za nastanak Hezbolaha, što u prevodu sa arapskog znači „Partija Boga”, bila je invazija Izrela na južni Liban u junu 1982. godine sa ciljem isterivanja PLO sa tog područja. Članovi Hezbolaha su šiitski muslimani koji žele da Liban postane država koja je uređena u skladu sa šerijatskim pravom i islamskom religijom. Model za ostvarenje ovog cilja je revolucija u Iranu iz 1979. godine koja je ovu zemlju transformisala u islamsku republiku. Cilj Hezbolaha je promena unutrašnjeg uređenja Libana, bez obzira što je u pitanju multi-konfesionalna zemlja, po ugledu na Iran. Zato najvažnija podrška Hezbolahu, prevashodno u novčanim sredstvima i obuci članova ove organizacije, stiže upravo iz Irana. Hezbolah svoje ključne neprijatelje vidi u Izraelu, libanskim vlastima, SAD i zapadnoevropskim zemljama. Unutrašnja organizacija Hezbolaha je takva da čak i ako dođe do eliminacije jednog ili svih ključnih ljudi ova organizacija može nastaviti da funkcioniše. Unutar ove organizacije ni jedan pojedinac nema ovlašćenja da samostalno donosi bilo kakve odluke. U pojedinim aspektima Hezbolah je labavo strukturiran, dok u drugima ima jasno definisan pristup. Tokom vremena Hezbolah je pokazao da je

na teritoriju Sjedinjenih Američkih Država (SAD), 11. septembra 2001. godine, i rat koji su oružane snage SAD i njeni saveznici započeli protiv Talibana u Avganistanu rezultirao je promenama u unutrašnjoj strukturi i delovanju Al Kaide. Talibanski režim u Avganistanu pružao je utočište Osami bin Ladenu i pripadnicima Al Kaide, pa je rat protiv ovog režima uticao na nestanak prvobitnog oblika Al Kaide, koji je na neki način bio zasnovan na labavoj hijerarhijskoj strukturi. Ipak, ova teroristička organizacija je opstala i brzo se prilagodila novonastaloj situaciji.³⁷

Tokom rata u Avganistanu poginule su mnoge starije vođe Al Kaide, ali u skladu sa unutrašnjom organizacijom ove terorističke organizacije odmah su se pojavili njihovi naslednici. To je uticalo na smenu generacija u ovoj terorističkoj organizaciji, ali nije na efikasnost njenog delovanja. To najbolje pokazuju teroristički napadi izvedeni u 11. marta 2004. u Madridu i 7. jula 2005. godine u Londonu. O snazi i dobroj organizaciji Al Kaide govori sposobnost ove organizacije da se prilagodi promenama na način koji niko ne bi predvideo. Radi se o regrutovanju novih članova za prostora Zapadne Evrope. U pitanju su pojedinci koji su druga ili treća generacija imigranata iz islamskih u zapadnoevropske zemlje. Ovi pojedinci i njihovi očevi rođeni su i odrasli u zemljama zapadne demokratije, a neki od njih pre učlanjenja u Al Kaidu nikada nisu posetili zemlje iz kojih potiču. Ipak, to ih nije sprečilo da uzmu učešće u akcijama Al Kaide protiv država u kojima su odrasli, obrazovali se i formirali kao ljudi. Često su ovi pojedinci učestvovali u samoubilačkim terorističkim napadima u kojima je poginulo i teško povređeno mnogo njihovih sugrađana.³⁸

prilagodljiv novim političkim okolnostima i da izvlači pouke iz prethodnih iskustava. Početkom 1983. godine formiran je centralni organ Hezbolaha, odnosno savet, koji je u početku imao tri člana, ali se taj broj vremenom menjao. Ovaj organ odlučuje o svim vojnim, političkim i društvenim pitanjima, a na njegovom čelu nalazi se generalni sekretar. Savet je podeljen je na Glavni savet koji donosi odluke, dok ulogu izvršnog organa ima Izvršni savet Hezbolaha. Članstvo Hezbolaha čine zvaničnici koji imaju svoje mesto u hijerarhiji, dok je drugi deo članova čine sledbenici ove organizacije. Dakle, ako se izuzmu pomenuti zvaničnici, Hezbolah nema klasičan oblik članstva, jer sebe smatra pan-islamskim pokretom čija je ideologija šira od ograničenja koje nameće organizacija klasične političke partije; o uzrocima nastanka, organizaciji, ciljevima, članstvu i delovanju Hezbolaha videti u: Hala Jaber, *Hezbollah: born with a vengeance*, Columbia University Press, New York, 1997, pp. 47–74.

37 Videti: Jerrold M. Post, *The Mind of the Terrorist: The Psychology of Terrorism from the IRA to al-Qaeda*, op. cit., pp. 202–5.

38 O promenama u organizaciji, delovanju i regrutovanju novih članova Al Kaide u periodu nakon 11. septembra 2001. godine i vojne intervencije SAD i njenih saveznika u Avganistanu videti u: *Ibid.*, pp. 219–26.

Deset godina nakon terorističkih napada na teritoriji SAD, izvršenih 11. septembra 2001. godine, Osama bin Laden, vođa Al Kaide, pronađen je i ubijen 2. maja 2011. godine u Pakistanu. Akciju su sprovele specijalne jedinice vojske SAD. U akciji je, pored Osame bin Ladena, poginulo još nekoliko ljudi, među kojima njegov sin i brat. Ajman al Zavahiri, naslednik Osame bin Ladena, odmah je pozvao na borbu protiv predstavnika zapadnih sila. Smatra se da ubistvo Osame bin Ladena, i pored toga što predstavlja veliki udarac, neće u velikoj meri uticati na delovanje Al Kaide, zbog decentralizovane strukture ove terorističke organizacije. Akcije SAD širom sveta, koje su usledile nakon 11. septembra 2001. godine, nisu u značajnoj meri umanjile efikasnost u delovanju Al Kaide, bez obzira što je Osama bin Laden zbog tih akcija u taktičkom smislu manje učestvovao u delovanju ove organizacije.³⁹

Levičarske i radikalne islamske terorističke organizacije nemaju ništa zajedničko u pogledu ideologije i ciljeva kojima teže. Naprotiv, ove organizacije teže ciljevima koji se nalaze na potpuno suprotnim ideološkim polovima. Ipak, što se tiče samog terorističkog delovanja postoje određeni elementi koji ove dve vrste terorističkih organizacija čine srodnim. Radi se o društvenim promenama koje su usledile nakon završetka velikih sukoba kao što je bio Drugi svetski rat ili konfrontacija bez direktnog oružanog sukoba velikih razmera u vidu hladnog rata. Društvenim promenama o kojima je reč stvorene su političke prilike za organizovanje terorističkih grupa i njihovo aktivno delovanje. Pored toga, organizovanje i delovanje obe vrste terorističkih organizacija bilo je podstaknuto zavisnošću od zapadnih vojnih snaga, ali je i njihovo delovanje smanjeno na isti način, odnosno inostranim finansijskim ulaganjima u područja gde su ove organizacije bile ili su i dalje aktivne.⁴⁰

ZAKLJUČAK

Širom sveta danas postoje terorističke organizacije i grupe različitog tipa. Tačno je da su neke od njih nestale nakon završetka hladnog rata, a tu se pre svega misli na levičarske terorističke organizacije, ali izgleda da je samo Evropa oslobođena od njihovog delovanja. U drugim delovima sveta u kojima postoje takozvane slabe države, čije su ključne karakteristike slabost institucija

39 Videti: „Ubijen Osama bin Laden”, *Večernje novosti*, 02. maj 2011, Internet: <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.70.html:328981-Obama-Ubijen-Bin-Laden>, 12/04/2013.

40 Videti: Kristopher K. Robison, Edward M. Crenshaw and J. Craig Jenkins, “Ideologies of Violence: The Social Origins of Islamist and Leftist Transnational Terrorism”, op. cit., p. 2023.

i unutrašnje organizacije, levičarski terorizam je i dalje prisutan. Terorističke grupe i organizacije koje pokreće drugačija ideologija prisutne su u delovima sveta gde postoje krize i ratni sukobi. Još jedan zaključak koji se nameće jeste da se terorizam najčešće pojavljuje tamo gde postoje problemi izazvani velikim unutrašnjim ili međunarodnim promenama. To se posebno odnosi na socijalne i druge promene koje pogađaju veliki deo stanovništva. Ključni problem vezan za suzbijanje ili jačanje terorizma je činjenica da su na početku XXI promene česte, brzo se odvijaju i izazivaju velike potrebe na unutrašnjem i međunarodnom planu. Zato se čini da globalizacija i ubrzan tehnološki razvoj u XXI veku, koji su često uzrok određenih promena, više pogoduju, nego što ograničavaju terorističko delovanje. Bezbednosne strukture različitih država prilagođavaju se navedenim promenama, ali se čini da terorističke grupe i organizacije uvek pronađu način da opstanu i nastave svoje delovanje. Razlog za to mogu biti problemi sa kojima se suočavaju savremena društva usled navedenih promena, što pogoduje teroristima da i dalje imaju snažno uporište u širokom krugu simpatizera koji se osećaju pogođenim tim promenama. S obzirom da je tema ovog rada levičarski terorizam, može se reći da ni jedan oblik terorističke grupe i organizacije nije tokom vremena u potpunosti eliminisan, već je samo nestao u nekim, dok je u drugim delovima sveta i dalje jak. Drugim rečima, terorističke grupe i organizacije koje deluju na raznim ideološkim osnovama i dalje su prisutne, ali je njihovo delovanje ograničeno na pojedina područja u svetu. Nameće se zaključak da ideologija koju zastupa određena teroristička grupa ili organizacija utiče na njenu dominantnu poziciju u nekom području u svetu. To je verovatno uslovljeno problemima koji su karakteristični za to područje, pa se ideologija koju zastupaju teroristi, odnosno delovanje njihove grupe ili organizacije, posmatra kao jedan od načina za prevazilaženje tih problema. Može se reći da terorizam danas predstavlja globalnu pojavu i da nije karakterističan za pojedina područja u svetu, već se može pojaviti u bilo kom delu sveta gde postoje problemi vezani, na primer, za siromaštvo, ratove, krize, nestabilnost država ili ugrožavanje ljudskih prava.

LITERATURA

1. Gjurovski, Marjan i Pavlović, Gojko, „Suštine terorizma i poznate terorističke organizacije”, u: Željko Bjelajac i Mina Zirojević (urs.), *Organizovani kriminalitet – izazov XXI veka*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012.
2. Dolgova, A. I., “Theoretical Problems of Terrorism and of the Struggle Against It”, *Statutes and Decisions*, vol. 40, no. 5, September-October 2004.

3. Zirojević Fatić, Mina, „Zloupotreba interneta u terorističke svrhe”, *Međunarodni problemi*, vol. LXIII, no. 3/2011.
4. Jaber, Hala, *Hezbollah: born with a vengeance*, Columbia University Press, New York, 1997.
5. Crenshaw, Martha, “The Logic of Terrorism: Terrorist Behavior as a Product of Strategic Choice”, in: Russell D. Howard and Reid L. Sawyer (eds.), *Terrorism and Counterterrorism: Understanding the New Security Environment, Readings and Interpretations*, McGraw-Hill/Dushkin, Guilford (Connecticut), 2002.
6. Moss, David, “Italian Political Violence 1969-1988: The Making and Unmaking of Meanings”, United Nations Research Institute for Social Development, Discussion 41, Geneva, February 1993.
7. Petrović, Dragan, *Ka multipolarnom svetskom poretku*, Pešić i sinovi i Centar za razvoj međunarodne saradnje, Beograd, 2010.
8. Post, Jerrold M., *The Mind of the Terrorist: The Psychology of Terrorism from the IRA to al-Qaeda*, Palgrave MacMillan, New York, 2007.
9. Projović, Ivana, „Ideološke osnove savremenog terorizma”, u: Željko Bjelajac i Mina Zirojević (urs.), *Organizovani kriminalitet – izazov XXI veka*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012.
10. Robison, Kristopher K., Crenshaw, Edward M. and Jenkins, J. Craig, “Ideologies of Violence: The Social Origins of Islamist and Leftist Transnational Terrorism”, *Social Forces*, vol. 84, no. 4, June 2006.
11. Serafino, Nina M., “Combating Terrorism: Are There Lessons to Be Learned from Foreign Experiences”, CRS Report for Congress, RS21110, 18 January 2002.
12. Simeunović, Dragan, *Teorija politike*, I deo, Udruženje „Nauka i društvo”, Beograd, 2002.
13. Simeunović, Dragan, „Terorizam i globalizacija”, u: Željko Bjelajac i Mina Zirojević (urs.), *Organizovani kriminalitet – izazov XXI veka*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012.
14. Simeunović, Dragan, *Terorizam: opšti deo*, Pravni Fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009.
15. Smith, Paul J., “The Italian Red Brigades (1969-1984): Political Revolution and Threats to the State”, *Armed Groups: Studies in National Security, Counterterrorism, and Counterinsurgency*, 2008.
16. Stern, Jessica, *The Ultimate Terrorists*, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts), 1999.
17. Sundquist, Major Victor H., “Political Terrorism: An Historical Case Study of the Italian Red Brigades”, *Journal of Strategic Security*, vol. 3 (2010), no. 3.

18. „Ubijen Osama bin Laden”, *Večernje novosti*, 02. maj 2011, Internet: <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.70.html:328981-Obama-Ubijen-Bin-Laden,12/04/2013>.
19. Hudson, Rex A., “The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?”, A Report Prepared under an Interagency Agreement by the Federal Research Division, *The Library of Congress*, Washington, D.C., September 1999.
20. Hübschle, Annette, “The T-World: Conceptualising terrorism”, *African Security Review*, vol. 15, no. 3, 2006.

Dr. Aleksandar JAZIĆ

RISE AND FALL OF LEFT WING TERRORISM

ABSTRACT

The author analyses the key features of left-wing terrorism through the Red Brigades, a terrorist organization formed in Italy in the late 1960s. The complex situation in the country after World War II and the changes in international relations had caused the formation of this terrorist organization. The Red Brigades sought a complete transformation of the Italian society in line with the ideology of Marxism-Leninism. This terrorist organization was engaged in many terrorist activities and the most common targets were big capital owners and political officials. After World War II, West Germany had had the same problem as Italy, which prompted the formation of another terrorist organization – the Red Army Faction based in this country. The Red Army Faction acted in line with the same ideological principles and pursued the same goals as the Red Brigades, which resulted in close cooperation between the two. Both organizations established cooperation with other terrorist organizations around the world. After the Cold War, the activities of these organizations weakened and progressively disappeared. Meanwhile, radical Islamic terrorist organizations emerged basing their actions on religious grounds. However, there are some similarities and differences between Islamic and left wing terrorist organizations.

Key words: terrorism, terrorist organizations, left-wing terrorism, Marxism-Leninism, Red Brigades, Cold War, Red Army Faction, radical Islamic terrorism, globalization, technological development, Islam, Al-Qaeda.